

רשק
שיעורים
תורה

היובלי תורה

יום וערש"ק בהר יט אייר תשע"ב ♦ דף היומי בבלי: תמיד נו ירושלמי: הגיגה כ

נושאי הדף בעלון

- הכנסת מיטה לבית הכנסת.....תמיד כו
- שתיית כמה אנשים מאותה כוס של ברכה.....תמיד כז
- היתר עגונה שנפל בעלה מאוירון [אָערֶאָפּלאַן] לים.....תמיד כח
- 'בל תשחית' בקציצת חרוב.....תמיד כט
- הכאת המון בקריאת המגילה.....תמיד ל
- חוקות הגויים בדברים שאינם נוהגים בהם עתה.....תמיד לא
- חזקת כשרות שאין אדם מכשיל באיסור.....תמיד לב
- כפתור ופרח.....עמוד 5

והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך וגו'..

ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל..

יש להקשות מפסוק זה על מה שאמרו חז"ל (ברכות מ.) אמר רב יהודה אמר רב, אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו, שנאמר 'ונתתי עשב בשדך לבהמתך' והדר 'ואכלת ושבעת'. והרי לפנינו בפסוק זה שהקדימה התורה 'לך לאכלה' ורק אחר כך 'ולבהמתך ולחיה אשר בארצך'.

ויש לתרץ לפי מה שכתב בספר 'רב טוב' שקדימתה של הבהמה היא רק כאשר יש לבהמה עשב מיוחד למאכלה שאין האדם אוכל ממנו, אבל כאשר בעל הבית והבהמה ניזונים ממאכל אחד, אזי מאכלו של האדם קודם למאכלה של הבהמה. והנה כתב הרמב"ם (פ"ה מהל' שמיטה ויובל ה"ה) פירות המיוחדין למאכל אדם אין מאכילים אותם לבהמה לחיה ולעופות. הלכה הבהמה מאליה לתחת תאנה ואכלה, אין מחייבין אותו להחזירה, שנאמר 'ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול'.

למדנו מהרמב"ם שהפסוק עוסק בבהמה האוכלת מאכל אדם, ובזו אין למאכלו של האדם, לכן הקדימה התורה 'לכם לאכלה לך ולעבדך וגו'.

עפ"י גן רוה

הכנסת מיטה לבית הכנסת

כתב בשו"ע (או"ח סי' קנא ס"ד), שמוותר לאכול ולישן בבית הכנסת אם האכילה והשתיה והשינה הם לצרכו של בית הכנסת, ומטעם זה ישנים בליל יום הכפורים בבית הכנסת. וכתב המגן אברהם (סק"ד) שמכל מקום נראה שלא יכניס מיטתו שם, וכמבואר בסוגייתנו. וביאר במחצית השקל ראייתו, ששנינו בית המוקד היה בנוי חציו במקדש וחציו בחול, וחציו של חול היה מוקף רובדים של אבן וזקני בית אב שהיו משמרים בבית המקדש היו ישנים על אותם רובדים. והקשו בגמרא למה היו ישנים על הרובדים, ולמה לא הכניסו מיטות. ותירץ אביי שאין דרך ארץ להכניס מיטות לבית המקדש. וסובר המגן אברהם שקדושת בית הכנסת עדיפה מקדושת בית המוקד, ועכ"פ לא גרעה מבית המוקד שהיה חציו של חול, ובחצי זה לא היתה קדושת מקדש אלא קדושת הר הבית, וקדושת בית הכנסת היא כעין קדושת היכל וכמו שכתבו המרדכי (שבת פ"א רמז רכח) ומהר"ק (שורש קסא ענף ז), ואם בהר הבית אסרו הכנסת מיטות כל שכן שאסור להכניסם לבית הכנסת.

ובהגהות רעק"א תמה על המגן אברהם, שהרי מקור דין זה שמוותר לישן בבית הכנסת לצרכו הוא מדברי המרדכי (ב"ב פ"א רמז תסה), שלמד כן מרב אשי (שם ג:) שהכניס הפוריא לבית הכנסת לצרכו, ומכאן למד שישינים בבית הכנסת לצרכו, ואם כן מכאן יש ללמוד גם שמוותר להכניס מיטה לבית הכנסת.

וכתב באורח לחיים (או"ח שם), שבאמת הרי קשה על המרדכי מסוגייתנו, שמבואר שאין דרך ארץ להכניס מיטה להר הבית, אף על פי שהיה לצורך השומרים שם, וכל שכן לבית הכנסת. וכתב לתרץ דברי המרדכי והמגן אברהם, על פי מה שכתב בפירוש הרא"ש בסוגייתנו (ד"ה לאו אורח ארעא), שאין הדרך להכניס מיטות להר הבית, אבל כרים וכסתות דרך ארץ להכניס. והיינו משום שפשוט לו שלא היו הזקנים ישנים על רובדי אבן בלי כרים וכסתות.

וקושיית הגמרא בסוגייתנו היתה למה היו צריכים להכניס כרים וכסתות, והרי היו יכולים להכניס מיטות, והיינו מיטות של עץ מסורגים בחבלים [כמבואר ברא"ש (ד"ה ואמאי)], ויכולים לישן עליהם גם בלי כרים וכסתות, ולמה עשו רובדים של אבן שאי אפשר לישן עליהם בלי כרים וכסתות. ותירצו בגמרא שאין דרך ארץ להכניס מיטות. ואם כן יש לומר שרב אשי שהכניס פוריא לבית הכנסת, לא הכניס מיטות של עץ מסורגות, אלא כרים וכסתות, שאף הם בכלל פוריא שעניינה הוא כל שפרים ורבים עליה (שבת עז:), ואותם מותר להכניס לבית הכנסת וכמבואר ברא"ש בסוגייתנו, ולעולם אסור להכניס לתוכו מיטות, וכמו שהוכיח במגן אברהם מסוגייתנו.

בחשו"ק חמד (ב"מ קיג:) כתב ליישב דברי המגן אברהם באופן אחר, שבימי התלמוד היו שני סוגי מיטות כמבואר בבבא מציעא (שם), אחת לאכילה ואחת לשינה, ואם כן יתכן שסובר המגן אברהם שרב אשי הכניס את המיטה שרגילים לאכול עליה, ובזה אין גנאי כיון שדומה לשולחן, ורב אשי ישן על מיטה כזו שנראית כשולחן. ועל פי זה כתב לענין מגיד שיעור חולה שיכול לומר שיעורו רק כשהוא שוכב במיטתו, שיתכן שמוותר להכניס לו ספה שדומה לספסל העשויה בעיקרה למושב, ואין בה גנאי, ועליה אפשר לשכב.

שתיית כמה אנשים מאותה כוס של ברכה

בגמרא מבואר שאחד הדברים שציוה רב לחייא בנו וכן ציוה רב הונא לרבה בנו, שכשותה מים ישפוך מהן תחילה ואחר כך יתן לתלמידו, כדתניא לא ישתה אדם מים ויתן לתלמידו אלא אם כן שפך מהן, ומעשה באחד ששתה מים ולא שפך מהן ונתן לתלמידו, ואותו תלמיד איסטניס היה ולא רצה לשתות, ומת בצמא, באותה שעה אמרו לא ישתה אדם מים ויתן לתלמידו אא"כ שפך מהן.

בבית יוסף (או"ח סי' קע ד"ה כתוב בארחות) הביא בשם הארחות חיים (הל' סעודה אות ל) שגרס בסוגייתנו הוספה שאינה לפנינו, 'חמרא כפר מיא שפוך', היינו שאם שתית יין קנח מקום נשיקת הפה משום מיאוס, ולא תשפוך משום בל תשחית, אבל אחר שתיית מים כיון שאינם יקרים כל כך ואין להקפיד בהם משום בל תשחית, שפוך מהם דרך מקום השתייה. וכן פסק בשו"ע (שם סי' קע סכ"ב), אחר ששתית ונשאר יין בכוס לשתיית חברך, קנח מקום נשיקת הפה משום מיאוס, ולא תשפוך משום בל תשחית, אבל אחר שתיית מים שפוך מהם דרך שם.

בשו"ת זבחי צדק (או"ח סי' כז) דן, בדבר מנהג העולם בקידוש של שבת, שאחר שיטעום המקדש נותן הכוס לכל בני הבית, וכל אחד ואחד טועם ממנו מעט. ויש לתמוה על מנהג העולם הזה היפך הדין, שמבואר בסוגייתנו שאין למסור הכוס לחבירו לפני שמקנח מקום השתייה, וקשה למה אין נוהגים לקנח את מקום השתייה, ובפרט שיש סרך עון ח"ו, שעובר על 'בל תשקצו' (ויקרא יא מד) שאסור לאדם לעשות דברים שנפשו קצה מהם, כמו שפסק בשו"ע (יו"ד סי' קטז ס"ו). וכן תמה בעל המנחת שלמה, הובא בשמירת שבת כהלכתה (פמ"ח הערה סט).

ודן בזבחי צדק, שגם אין חיוב על פי הלכה שישתו כולם מכוס אחת, ואפשר לנהוג כמו שהיו נוהגים בזמן הגמרא והראשונים, שכל אחד עמד בשעת הקידוש וכוסו שלו לפניו מלאה ביין, וכשגמר המקדש לקדש היו שותים כל אחד ואחד מכוסו. וכן יכולים לנהוג שאחר הקידוש ימזוג בעל הבית מכוסו לכוסות כל המסובים ואז יחשב הדבר כמו קינוח הכוס, כיון ששפת הכוס של השותים נקיה. [וראה בשמירת שבת כהלכתה (שם סי"א והערה ע) שנקט שיש מעלה בשתייה מכוסו של המקדש דווקא, עיי"ש].

וביישוב המנהג כתב הזבחי צדק, שיש לומר שנפשנו יפה, ואין בינינו איסטניסים, ולכן אנו יכולים לשתות אפילו בלי קינוח. ומכל מקום מי שידוע בנפשו שהוא איסטניס אין לו לשתות מכוס של קידוש מפי המקדש, כיון שיצא ידי חובתו בקידוש גם בלי טעימה, ואין בטעימה אלא משום מצוה מן המובחר, ואדרבא איסור הוא עושה אם טועם, שעובר על 'בל תשקצו'.

ולכן מסיק, שאם עיר של בעל השאלה הם איסטניסים גמורים אין לשתות מפי המקדש, אלא דווקא המקדש ישתה מלא לוגמיו והם יוצאים ידי חובתם, אבל אם מנהגם לשתות מפי המקדש כמנהג מדינת בגדאד יע"א אין לבטל המנהג, ויחזיקו במנהגם כיון שכבר נהגו לשתות מפי המקדש א"כ הם אינם איסטניסים.

היתר עגונה שנפל בעלה מאורון [אָערֶאָפּלאַן] לים

בשׁו"ת מנחת יצחק (ליקוטי תשובות סי' קמד) דן, בדבר אדם שנפל מהאורון לתוך הים ואבד זכרו, ונשאל אם יכולים לנקוט בדרך ודאי שמות בנפילתו לים, ולהתיר את אשתו העגונה.

והביא בשם המהרש"ם (ח"ב סי' קסח) שנקט שאדם ובהמה שנפלו למים אינם נעשים טריפה על ידי כך, אף על פי שעוף שנפל למים נעשה טריפה כדין 'נפולה' (חולין נא: וראה פניני הלכה שם), שכן עוף חיותו חלשה ונפילתו למים מטריפתו, אבל אדם ובהמה שחיותם גדולה אינם נעשים טריפה בכך, וכל שכן שאין ודאי שמתו. וכן הביא בשם הרדב"ז (ח"ה סי' ל) שכתב כן שראינו כמה בני אדם שנופלים ונחבטים במים ואין הנפילה מזקת להם כלל. אך במנחת יצחק כתב שהוא דבר שכנגד המציאות לומר שגם אם תהיה הנפילה למים מגובה רב לא יזיק לנופל, ובודאי הכל לפי הגובה, ואם נפל מגובה גדול איבריו מתפרקים. ולכן אדם זה שנפל מגובה גדול כל כך ונפל לתוך המים, בודאי רובם של הנופלים מגובה כזה למים מתים, שאבריהם מתפרקים וכרסם נבקעת, אם לא שיתכן שהיה לו כל הצלה להשתלשל בו למטה. ובפרט שיש לצרף עוד צדדי היתר כמו שדן שם.

וכתב, שאף לפי דברי הרשב"א (חולין שם ד"ה הא) שכתב שבהמה הנופלת מדעתה אינה נעשית טריפה אפילו כשנפלה מגובה י' טפחים, ואפילו כשאחרים מפילים אותה בכוח היא אומדת עצמה ונועצת צפרניה בקרקע עד שמגעת לארץ, ואמרו בירושלמי (סנהדרין פ"ה ה"ה) שאינו דומה הנופל מדעת לנופל שלא מדעת ואפילו אם נופל מגובה רב, ולפי דעתו מי שמרגיש בעצמו שעומד ליפול הרי הוא מחזיק עצמו ואינו נעשה טריפה בנפילתו. ולכאורה אם כן, יש לחוש שבעת שנעשה האסון הרגיש הנופל בעצמו וידע מהנפילה, אך יש לומר שדווקא במקום שיש במה להחזיק אבל הנופל לים שאין לו במה להחזיק, הרי הוא טריפה אפילו כשהרגיש בנפילתו.

ובזה ביאר דברי הרמב"ן (בראשית לו כב) בפסוק 'והבור רק אין בו מים', שביאר על פי הפשט שלא היו בו מים כלל, שאם היו בו מעט מים גם היה נקרא ריק, ולכן הוצרכה התורה לכתוב שאין בו מים לומר שלא היה בו מים כלל. ולכאורה קשה מה צריך הכתוב להשמיענו שלא היו בו מים כלל. וביאור הדברים על פי מה שאמרו בסוגייתנו, שהתורם את הדשן היה צובר את הגחלים רחוק מן המזבח עשרים אמות, והקשה המפרש (ד"ה וצבר) למה לא הניחום אצל המזבח ממש כפשוטו של מקרא, שנאמר (ויקרא ו יג) 'ושמו אצל המזבח'. ותירץ בשם רבו, שכיון שבמוראה ונוצה של עולת העוף נאמר (ויקרא א טז) 'והסיר את מראתו בנצתה והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן', למדנו שמקום הדשן הוא רחוק מהמזבח, במקום שהעומד מהמזבח 'משליך' לשם, וקיבלו חכמים שאין קרויה השלכה בפחות מעשרים אמות [ולכן סמכו על כך שגם הכבש קרוי מזבח והניחו את הגחלים אצל הכבש במקום שהוא רחוק מהמזבח עצמו עשרים אמה].

והנה באחי יוסף נאמר (בראשית לו כב) שהשליכוהו אל הבור, ואם כן היה עמוק לפחות עשרים אמה, שהרי לשון השלכה הוא לפחות עשרים אמה, כמו שפירש המפרש בסוגייתנו. וקשה איך השליכוהו אחיו בעומק כזה והרי ודאי ימות בנפילה. וצריך לומר שכיון שהרגיש שעומד ליפול, הרי הוא נופל מדעת, ומחזיק עצמו שלא ימות בנפילה, אפילו אם נופל יותר מעשרים אמה.

'בל תשחית' בקציצת חרוב

בסוגייתנו הובאה ברייתא בענין העצים שהיו רגילים לקחת לצורך המערכה, שכל העצים כשרים חוץ מזית וגפן, אבל באלו היו רגילין, במרביות של תאנה, ושל אגוז, ושל עץ שמן. רבי אליעזר מוסיף אף של מייש, ושל אלון, ושל דקל, ושל חרוב, ושל שקמה. ומבואר בגמרא, שבעצים אלו שהיו רגילים בהם לא היה חשש לא משום יישוב ארץ ישראל ולא משום עשן מרובה.

וכתב במשנה למלך (איסורי מזהב פ"ז ה"ג), שמכאן מוכח שאין איסור ביטול יישוב ארץ ישראל בקציצת עצי חרוב, כיון שאינם שבחה של ארץ ישראל, ועיקר נטיעתם היא לקורות ולא לפירות. ונשאל בשו"ת משיב דברים (יו"ד סי' פח), אם הוא הדין לענין איסור בל תשחית, שאין איסור לקצוץ אילן חרובים כיון שאין פירותיו חשובים, ואינו ככל אילנות העושים פירות שאסור לקוצצם, או שמא לענין בל תשחית יש איסור גם בקציצת חרוב.

והשיב, שגם אם היה בו ספק איסור היה מן הדין להחמיר בו [עיי"ש שהוכיח שלדברי הכל צריך להחמיר בספק בל תשחית מן התורה משום סכנה], והביא עוד כמה ראיות שחרובים הם מין פירות, בפאה (פ"א מ"ה) שנינו שהם חייבים בפאה, ושנינו (שם פ"ב מ"ד) ולחרובין כל הרואין זה את זה, אמר רבן גמליאל נוהגין היו בית אבא נותנין פאה אחת לזיתים שהיו להם בכל רוח ולחרובין כל הרואין זה את זה. וממה שאמרו במדרש (ויק"ר שמיני יג), אמר ר' אחא כתיב (ישעיה א יט-כ) 'אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו ואם תמאנו ומריתם חרב תאכלו', חרובין תאכלו, אין להוכיח שחרובים אינם מאכל אדם, אלא שקשה אכילתם ואינם ממהרים להתעכל, ומכל מקום מאכל הם כמו שאר מאכלים, ואין סברא לומר שלא יהיו נידונים כשאר אילנות לענין איסור 'בל תשחית'.

ובשו"ת שיח יצחק (סי' רלו) ציין לדבריו, וכתב שיש להעיר מהגמרא בשבת (לג:) במעשה של רשב"י ורבי אליעזר בנו שנברא להם אילן חרוב למאכלם, ובמדרש תלפיות (ערך חרוב) כתב, שבכל ערב שבת היה נשתנה הפרי לתמרים, ומכל מקום משמע שאילן מאכל הוא אלא שאין פירותיו חשובים כשל תמרים. וכתב שכן מוכח גם מדברי המפרש בסוגייתנו (ד"ה אלא), שדן בטעם שהיו מביאים לעצי המערכה מהאילנות המוזכרים בסוגייתנו, וכתב שכל האילנות שאין עושים פירות היו מביאים מהם, כיון שאין בהם משום יישוב ארץ ישראל, והוקשה לו למה היו מביאים מחרוב, ותירץ שגם בו אין משום יישוב ארץ ישראל, שלא שייך איסור משום יישוב ארץ ישראל אלא בדקל ותאנה וזית וגפן המנויים בפסוק, שכיון שחשובים הם מנאן הכתוב בשבח ארץ ישראל, אבל בשאר פירות אין איסור משום יישוב ארץ ישראל. ומבואר מדברי המפרש שגם פירותיו של החרוב פירות הם, ולכן טרח לבאר מפני מה בכל זאת אין בהם משום יישוב ארץ ישראל.

ובתפארת ידידיה (ח"ב סי' כב ד"ה אדאתאן להכי) כתב, שאף בעץ החרוב יש איסור בל תשחית, שסוף סוף הרי הוא נותן פירות, והשחתת האילן חשובה השחתת עץ מאכל, ועיי"ש עוד. ובטעם הדבר שנברא לרשב"י ורבי אליעזר בנו אילן חרוב דווקא על פתח המערה שהסתתרו בה, כתב בפרשת מרדכי (אלשולער, עין יעקב שבת שם ד"ה איברו) שאף על פי שחרוב הוא מאכל פשוט לא נתן להם הקב"ה אילן חשוב ממנו, כדי שלא למשוך את עין העוברים והשבים שיבואו אליו ללקוט פירותיו ויגלו את רשב"י ור"א המסתתרים במערה.

הכאת המן בקריאת המגילה

כתב הרמ"א (או"ח סי' תרצ"ז), שנהגו התינוקות לצור צורת המן על עצים ואבנים, או לכתוב שם המן עליהן, ולהכותן זה על זה כדי שימחה שמו על דרך 'מחה תמחה את זכר עמלק' (דברים כה יט) ו'שם רשעים ירקב' (משלי יז), ומזה נשתרבב המנהג שמכים המן כשקורים המגילה בבית הכנסת, ואין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו, כי לא לחנם הוקבעו.

בשו"ת פרי השדה (ח"ג סי' מב) נשאל, בדבר מקום שכמה אנשים נמנעו מלבוא לבית הכנסת לקריאת המגילה משום שאינם יכולים לסבול את קול ההמולה והרעש שבבית הכנסת בעת הכאת המן, ויש שאומרים שהוא חילול כבוד בית הכנסת, ועל כן ביקשו רבים מבני עדתו של הרב השואל שיסכים לבטל מנהג ההכאה, וציידד השואל שמא אפשר לבטלו כיון שאין לו שורש בש"ס, ויש בביטולו צורך שלא ימנעו אנשים מלבוא לבית הכנסת לקריאת המגילה.

והשיב, שהדבר פשוט שבודאי אין לבטל מנהג כזה, ולא לחינם הופיעה רוח הקודש בבית מדרשו של הרמ"א שאחר שהביא מנהג זה סיים וכתב שאין לבטל שום מנהג, ולא כתב כן בשאר מקומות שהביא מנהגים רבים, ובודאי רוח הקודש הופיעה בבית מדרשו, שידע שיהיו הרבה אנשים שילעגו על מנהג זה או שיאמרו שמקול הרעש צוללות אזניהם, ועל כן הזהיר כאן באזהרה כפולה שלא לבטל את המנהג.

ומה שאומרים כמה אנשים שיש בזה חילול כבוד בית הכנסת, לא ראו משנה מפורשת בסוגייתנו, שמיריחו היו שומעים את קול השער הגדול שנפתח, ואת קול המגריפה, ולא יזהו צורך סיפר לנו התנא דברים אלו ומה הלכה יוצאת מהם, אלא שסיפר לנו שאף על פי שנעשה רעש גדול כל כך בפתיחת השער עד שהיה נשמע ביריחו מרחק עשר פרסאות, ובן קטין הוסיף ועשה מוכני לכיור ונשמע ממנו קול רעש גדול, אף על פי כן לא צללו אזניהם, ולא אמרו שהוא חילול כבוד בית המקדש ח"ו להשמיע רעש גדול כל כך.

ובאמת אפילו דבר שאינו אלא הכנה או סניף למצוה, הרי הוא חביב מאוד לפני הקב"ה, ומי שראה מה שכתבו בספרים הקדושים ישער בעין שכלו כמה חביבה לפני הקב"ה עבודה בקול אפילו בלא דיבור, מלבד הכוונה שיש בזה לשבר כח הקליפות והסטרא אחרא. וזו הכוונה באמירתנו 'ארור המן' ובהכאת המן, שאין הכוונה לאותו המן שהיה בימי אחשוורוש שכבר נשחקו עצמותיו, אלא על הסטרא אחרא שבכל דור ודור, ואנו משביתים זכרה על ידי קול ודיבור, הדיבור הוא קריאת המגילה, והקול הוא ההכאה. וביחוד קול ודיבור מתייחדים שמות הקדושים. וכך היה במקדש שעל ידי קול הכלים הללו והרעש הגדול היתה שמחה בכל העולמות להגביר כח הקדושה.

ועל כן מסיק שלא לבטל מנהג זה, רק יכולים להעמיד אדם אחד על יד התינוקות שישמור שלא יאריכו יותר מדי בהכאת המן שלא יבא הדבר לצחוק ח"ו, ובטוח הוא בלבנות בני ישראל שאם יתנו על לבם ענין הכאת המן שהוא דבר גדול ומעכב את הפורענות, בודאי יסכימו כולם לכך ולא יתייצב איש לבטלו [ועיי"ש בסוף התשובה שהביאו לו ראייה מדברי המהר"ם שיק (שו"ת יו"ד סי' רטז), שלא לחשוש כל כך להחזיק מנהג זה, ודחה הראיה].

חוקות הגויים בדברים שאינם נוהגים בהם עתה

במשנה מבואר, שלא היו כופתים את הטלה בשעת שחיטה אלא מעקידים אותו. ופירש המפרש (ד"ה לא היו), שלא היו כופתים את הטלה בשעת שחיטה ארבע רגלים יחד אלא יד עם רגל כעקידת יצחק, וכתב בבאר שבע (ד"ה ולא היו) שלא דווקא ארבע רגלים יחד, אלא הוא הדין שלא היו כופתין את הטלה בשתי ידיו לעצמן ובשתי רגליו לעצמן, אלא דווקא אחד מן הידים ואחד מן הרגלים כופת ביחד. ומה שאמרו בגמרא 'תנא יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם', אין הכוונה יד ורגל בלבד, והיד והרגל השני לא היו כופתין יחד, אלא ממש כעקידת יצחק בן אברהם שכפף שתי ידיו ושתי רגליו לאחוריו, וקשר יד ורגל ימין יחד ויד ורגל שמאל יחד, כמו שפירש רש"י (ראה שבת נד. ד"ה יד ורגל). ועל פי זה הקשה, למה אין אנו נזהרים בזה עתה שלא לכופף בשעת שחיטה את הידים יחד ואת הרגלים יחד.

ותירץ, שיש לומר שכיון שבזמן הזה אין דרך עובדי עבודה זרה להקפיד בכך, אין אנחנו צריכים להיזהר בכך. וכיוצא בזה כתב באור זרוע (הל' שחיטה סימן שפד), שבזמן הזה מותר לשחוט לתוך הגומא אפילו בשוק, אף על גב שאמרו בחולין (מא:): שאסור לשחוט בשוק לתוך גומא כדי שלא יחקה את המינים, משום שבזמן הזה אין דרך עובדי עבודה זרה להקפיד בכך. ועוד תירץ, שיש לומר שלא היה חק המינים להקפיד בזה אלא דווקא בקרבן, ולכן אין איסור בזה אלא בקרבן ולא בשחיטת חולין.

ובמרכבת המשנה (חעלמא, תמידין ומוספין פ"א ה"י) פירש בכוונת הרמב"ד (שם) שדעתו להקשות כקושיא זו, שאם טעם האיסור הוא מפני חוקות הגויים למה אסרו רק בקדשים, ותירץ המרכבת נמשנה כתירוץ השני של הבאר שבע, וכתב שכן מבואר בפירוש המשניות לרמב"ם במשנתנו, שהאיסור הוא שלא יחקה את האומות שכופתים זבחים, ולכן בחולין אין משום חיקוי. ובתורת העולה לרמ"א (פ"א ד"ה עוד אמרי' במסכת תמיד) ביאר טעמם של המינים שהיו כופתים הקרבנות, שבזה היו רומזים לדעותיהם הנפסדות בהכרח העולם ושהוא מחויב ולא מחודש, עיי"ש בדבריו.

ובבאר שבע (סנהדרין צב. ד"ה והאמר רבי) חזר על היסוד שבתירוץ הראשון הנזכר, שאם ידוע שאין עבודה זרה זו קיימת בזמן הזה אין לחשוש עוד משום חוקות הגויים.

ובזה ביאר הטעם שלא הזכירו הרי"ף והרמב"ם ורא"ש והטור האיסור המבואר בגמרא (סנהדרין שם) לשייר פתיתים על השולחן אחר האכילה, שהוא כמנהג עובדי עבודה זרה ששמה גד, וכתב שאפשר שהיה ידוע להם שעבודה זרה של גד אינה מצויה כלל בזמן הזה. אמנם בשו"ע (או"ח סי' קפ"ב) פסק כן להלכה, שכל מי שאינו משייר פת על שולחנו אינו רואה סימן ברכה לעולם, אבל לא יביא פת שלימה ויתננה על השולחן, ואם עשה כן נראה שלשם עבודה זרה עשה, שנאמר (ישעיה סה יא) 'העורכים לגד שולחן'.

וכתב במשנה ברורה (סק"ד) שהאיסור להביא שלימה לפי שנראה כעובד עבודה זרה הוא רק אם יש פתיתין על השולחן, אבל אם אין פתיתין על השולחן מותר להביא אפילו שלימה, ובשם הזוהר כתבו שטוב לעשות כן לכתחילה. וראה במה שנתבאר בזה בפניני הלכה סנהדרין (שם).

חזקת כשרות שאין אדם מכשיל באיסור

בשו"ת דברי יואל (יו"ד סי' לד אות ג-ו) דן בדבר קצבים המוכרים בשר, אם יש מקום לסמוך על דבריהם ולהאמינם מכח חזקת כשרות, שנחלקו בדבר השו"ע והרמ"א (יו"ד סי' קיט ס"א), לדעת השו"ע רק החשוד לאכול דברים האסורים אין לסמוך עליו בהם, ודעת הרמ"א שאפילו אם אינו חשוד אין סומכים עליו ואסור לקנות ממנו מאכלות שיש בהם חשש איסור, אלא אם כן מכירים אותו שהוא מוחזק בכשרות.

והט"ז (סק"ב) כתב לנהוג כדעת הרמ"א ובפרט שאנו רואים קלקול הדורות, והפוסקים חילקו בזה כמה חילוקים.

ובעיקר הסמיכה על חזקת כשרות, הביא שהקשה בשערי תורה (ח"ב כללי חזקה כלל הפרט א), שבפני יהושע (גיטין יז. בתוס' ד"ה משום בת אחותו) נקט, שאינה חזקה ככל החזקות שמעמידים דבר על ענייניו הראשון, אלא מדין רוב היא, שהולכים אחר רוב ישראל שכשרים הם. וקשה שבתוספות (חולין יא: ד"ה כגון שהיו) מוכח שהחזקה שאשה לא זינתה אינה תלויה בדין רוב, אלא מדין חזקה לבדה היא עומדת [ובאמת בראש אפרים (ח"ג כללי חזקה סי' יא) ובשו"ת נחלת דוד (סי' כו) נקטו, שחזקת כשרות היא מדין חזקת הגוף, שהרי לא נולד אדם עם עבירה זו, ואין החזקה צריכה לרוב. אך ביצועות יעקב (אהע"ז סי' ז סק"ה) ובשו"ת חתם סופר (אהע"ז ח"א סי' ו ד"ה העולה) כתבו גם כן שזו חזקה מכח רוב, וכדברי הפני יהושע].

ותירץ בדברי יואל (אות ו), שיש חילוק בין חזקה שלא זינתה לחזקה שמחזיקים אדם שהוא ירא שמים ודובר אמת ואינו מכשיל אחרים באיסור. שאין דנים דין חזקה אלא בידוע בבירור שמתחילת ברייתו היה כן, ולכן כשדנים אם זינתה ידוע בבירור שכשנולדה לא היתה זונה, ולכן כתבו התוספות שחזקה גמורה היא שלא זינתה.

אבל לענין כשרות ונאמנות אין אנו יודעים שמתחילת לידתו של אדם כשר היה, והכתוב (בראשית ח כא) צווח ואומר 'כי יצר לב האדם רע מנעוריו', ודרשו חכמינו ז"ל (ירושלמי ברכות פ"ג ה"ה) שמשעה שנעור לצאת ממעי אמו נכנס בו יצר הרע. וכיון שלא ידוע לנו שהיה כשר באותה שעה, אין כאן חזקה אלא מכח רוב, וכדברי הפני יהושע.

ואף על פי שכתב הרמב"ם (גירושין פ"ב ה"כ), שישראל רוצה לעשות כל המצוות ולהתרחק מכל העבירות, מכל מקום אף הוא כתב (מאכלות אסורות פ"א הכ"ה) שאין לסמוך על חזקת כשרות של סתם ישראל שלא הוחזק לנו בכשרות, וצריך לומר שמה שכתב בהלכות גירושין הוא רק אחר הסרת המונע, מניעת היצר הרע, אבל בעוד שיצרו שולט, מבואר בסוגייתנו שאלכסנדר מוקדון שאל את זקני הנגב למה עומדים הם נגדו ואינם מחזיקים יראתו, והרי הגויים הם הרבים וישראל עומדים תחתיהם, והשיבו לו שזו אינה ראייה, שהרי אתם רואים בכל יום שהשטן מנצח ומטעה בני האדם, וכמו כן אין לתמוה על שישראל תחת האומות.

ומבואר שבכל יום השטן מנצח. ואם כן אין לסמוך על מה שלולא השטן עומדים כל ישראל בחזקת כשרות, שכיון שמיד בשעת לידה עומד השטן ומנצח, לא הוחזקו מעולם בכשרות בודאי, ואין החזקה אלא מכח הרוב וכדברי הפני יהושע.

כפתור השבת

בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש והלויים בעשרים ואחד מקום והרובים שומרים שם

איתא במדרש (שמו"ר לו ד) בד' דברים נתאוה הקדוש ברוך הוא למעשה ידיו ואין תכסוף אלא תאוה וכו', והקב"ה משמר עולמו שנאמר הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל ה' שומרך ואמר לישראל שישמרוהו, והמפרשים נדחקו כי בפרטן אי אתה מוצא אלא שלשה דברים. ויש לומר, דאמרו חז"ל בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש והלויים בעשרים ואחד מקום והרובים שומרים שם, ובמפרש פירש שם רובים היינו פחותים מי"ג שנה, ובמשנה למלך הקשה דלא מצינו מצוה דאורייתא בקטנים, וא"א אמר דהצדק עם המפרש דהשמירה היתה גם בקטנים ומקרא מלא הוא 'פקד את בני לוי לבית אבותם וכו' מן חדש ומעלה משמרת הקודש', הרי שהלויים גם בקטנותם נקראו שומרים, ולכן היתה השמירה גם בקטנים לרמז ששמירת הקדושה היא בקטנים. ויש לומר שזה מונה המדרש לשנים, כי בודאי היו גם גדולים ששמרו רק רצו שיהיו גם שומרים קטנים, וממילא הא דאמר המדרש שהקב"ה אמר לישראל שישמרוהו נחשב לשנים, ויש לומר דמהאי טעמא מביא כאן המדרש שני פסוקים 'הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל' ה' שומרך' לרמז לשתי השמירות הנ"ל.

(לקוטי מהר"א מבעלזא, תצוה)

אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד

כתיב (במדבר כג יח) 'קום בלק ושמע האזינה עדי בנו צפור' פירש"י שאמר לו לעמוד שאינו ראוי שישב והוא מדבר אליו נבואת ה', וקשה מאי טעמא לא אמר ליה כן בפעם הראשון, גם לדקדק אומרו עתה בנו צפור, וי"ל הנה בדברי חז"ל (מ"ר ב ט) שהיתה רות בת בתו של עגלון מלך מואב ועגלון בן בנו של בלק, נמצא אותה פרידה טובה היתה של בלק, והיינו בנו צפור שצפור שהוא פרידה הוא בנו של בלק. והנה היה בכחו של בלק כח ניצוץ מדוד המלך ע"ה, וידוע כי אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד לבד, נמצא היה ראוי שבלק ישב אע"פ שבלעם מזדבר אליו דברי הי"ת, אך עכשיו חשב בלק כי איש אל ויתנחם ויחזור ממה שגזר אומר, אשר על כן אמר בלעם 'לא איש אל ויכזב ובן אדם ויתנחם', על כן אפשר שלא יצא ממנו דוד המלך ע"ה, ובדוד המלך ע"ה עצמו אפשר שלא יתקיים בו כל אותה הגדולה, על כן קום בלק ושמע ואין לך רשות לישב.

(חתם סופר, בלק)

כל המוכיח את חברו לשם שמים זוכה לחלקו של הקב"ה

פירש זקניי הבעל ברוך טעם, כי אמרו חז"ל (נדה לא.) שלשה שותפים באדם הקב"ה אביו ואמו והקב"ה נותן הנשמה, ואמרו שמי שמוכיח חברו לשם שמים הנשמה שולט על גופו שהצדיקים יצר טוב שופטם שזוהו חלקו של הקב"ה, כמאמרם כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו.

(אריה שאג, הקדמה)

חומש אור החיים המבואר

מבצע מיוחד לקראת השלמת הסדרה

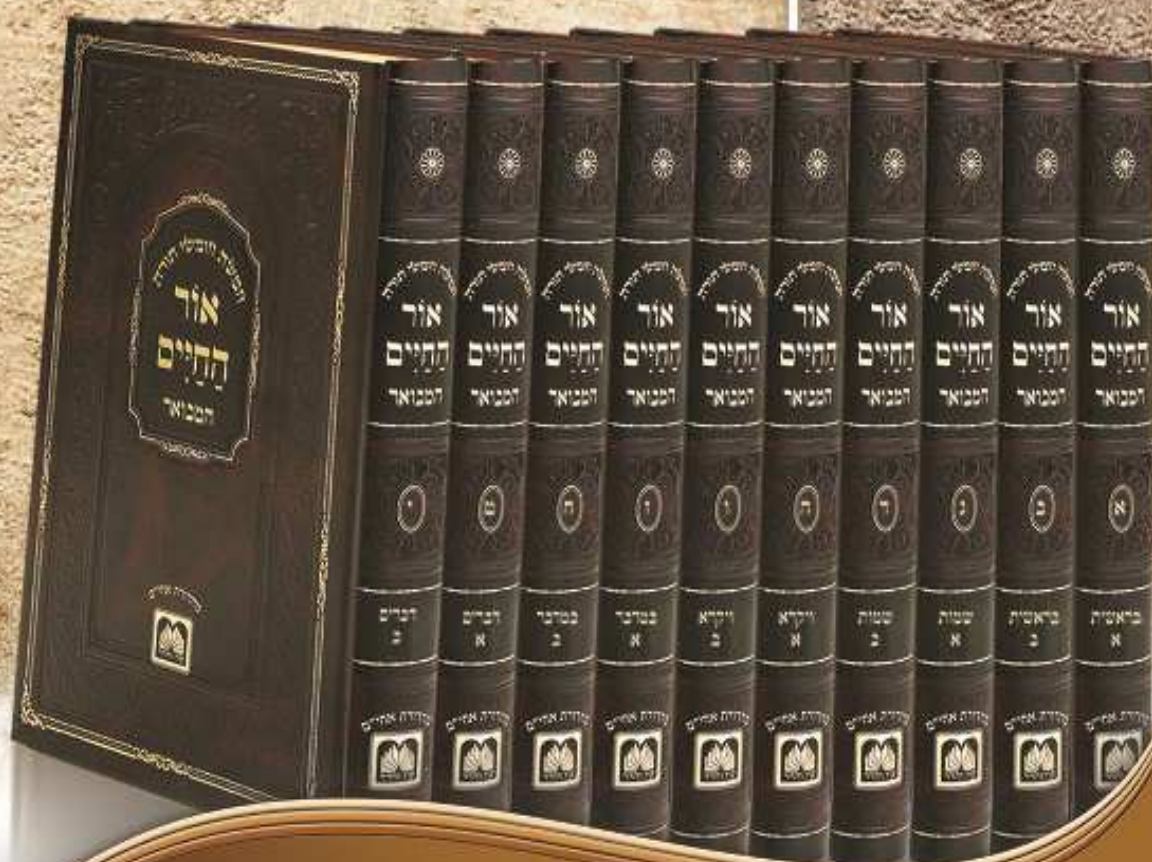
8 הכרכים שכבר יצאו לאור (מתוך 10), במחיר מיוחד:

348 ₪ במקום 464 ₪
(25% הנחה)

המבצע דרך המוקד בלבד

רק למי שרוכש
את כל ה-8 כרכים
שיצאו לאור.

המבצע עד
ט"ו בסיון בלבד
או עד גמר המלאי.

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66